

آموزش جغرافیا؛ راهی نو با مشکلات بسیار

(قسمت اول)

مهدی چوبینه
گروه جغرافیای دفتر برنامه ریزی

در گروه جغرافیا به گونه‌ای ادامه می‌یافت که باور آن برای خود شرکت کنندگان نیز تا حدودی مشکل بود. روزها و هفته‌های متمادی اتاق شورای دفتر برنامه‌ریزی شاهد مباحث حساس و دقیقی بود که نظیر آن شاید تاکنون مشاهده نشده بود. هریک از اعضای این شورا بر پایه احساس تمهید نسبت به وظایف محوله، گوشه‌ای از مشکلات و حل آنها بر عهده می‌گرفتند و این همه، سرانجام به تولد اولین راهنمای برنامه درسی جامع جغرافیا برای کلیه دوره‌های تحصیلی آموزش عمومی، منجر شد.

شورای برنامه‌ریزی گروه جغرافیا بر این نکته واقف بود که محورهای اصلی آموزش که عبارتند از معلم، دانش آموز و محتوای درسی به‌شکلی توأم می‌بایست مورد توجه قرار گیرند و غفلت از نیازها و تواناییهای هریک از این سه محور ممکن است به عقیم ماندن هر برنامه‌ای منجر شود. از این رو همپای تهیه راهنمای برنامه درسی به طراحی دوره‌های مختلف و متعدد آموزشهای ضمن خدمت پرداخت و با تقسیم کار به برنامه‌های بلندمدت، میان مدت و کوتاه مدت سعی در رسیدن به اهداف خود دارد. طراحی دوره‌های کارشناسی ناپوسته و کاردانی متناسب با نیازهای این برنامه و توضیح برنامه‌های در دست اجرای خود به هر مناسبت در جمع همکاران، برگزاری مسابقه سراسری دبیران جغرافیا و اجرای دوره‌های تأمین مدرس از جمله برنامه‌های جانبی این طرح بوده است که برخی از

موضوع بازنگری برنامه‌های آموزشی جغرافیا در ایران زمانی قوت یافت که پس از برگزاری کارگاه آموزشی جغرافیا در اسفندماه ۱۳۷۴ در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، همه‌اعضای این گروه متقاعد شدند که زمان تغییر بنیادی در آموزش این شاخه از علوم بین رشته‌ای فرارسیده است. علمی که به جهت ایفای نقش پل ارتباطی میان علوم پایه و علوم انسانی برای بسیاری از کارشناسان برنامه‌ریزی درهاله‌ای از ابهام بود و به دلیل مشکلات دستیابی به یک برنامه مدون، مورد بی‌مهری معلمان، دانش‌آموزان، اولیا و... قرار گرفته بود و رفته رفته می‌رفت تا به مرحله‌ای برسد که مسئولین سیاست‌گذاری در آموزش و پرورش را به تعبیر «عدمش به‌ز وجود» برساند.

در اوایل سال ۱۳۷۵ زمانی که اولین مباحث در مورد تغییر برنامه‌های آموزشی جغرافیا مطرح شد، هیچیک از اعضای شورای برنامه‌ریزی گروه جغرافیا تصور نمی‌کردند که این فکر تازه شکل گرفته، ابعادی به وسعت بیش از ۵۰ جلسه سنگینی بحث و گفتگو برای تهیه مقدمات نیاز دارد. جلساتی که هریک از آنها به‌تنهایی می‌توانست هر انسان کم‌تحملی را به سرعت به ناامیدی بکشاند و او را از اشتیاق اولیه منصرف سازد. با این وجود اعتقاد به وظیفه‌ای که بر عهده این شورا نهاده شده بود سبب استمرار کارها می‌گردید و در این فاصله یکسال و نیم، ساعت‌های کاری وقفه در امر برنامه‌ریزی درسی

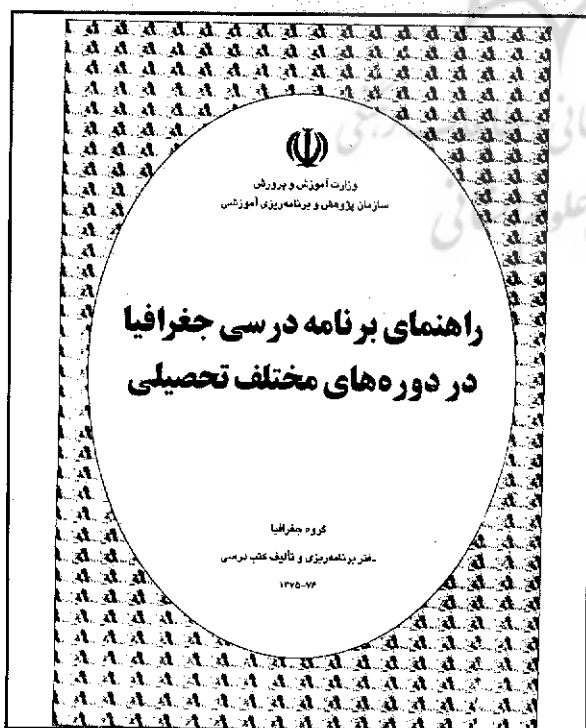
آنها انجام یافته و برخی نیز در زمان خود به انجام می‌رسند. یکی از قسمتهای مهم برنامه درسی که گاه موجب آسیب دیدگی کل برنامه می‌شود غفلت از نظام ارزشیابی است. در بسیاری از برنامه‌های مشابه، به دلیل عدم توجه کافی به این عامل، موجبات شکایت و گله همکارانی که بادلوسوزی در جای جای میهن اسلامی مشغول انجام وظیفه بودند فراهم می‌شد. بسیاری از مرازتهای تدریس و تلاشهای آموزشی با اهمال در امر ارزشیابی گاه به کلی از بین می‌رفت. در این راهنمای برنامه با طراحی بخشهای مختلف مربوط به ارزشیابی، گامی اساسی در تحول ارزیابی از آموخته‌های این دانش روز برداشته شده است.

تحقیقات انجام شده و اظهارات صاحب نظران مسایل آموزش و پرورش حاکی از آن بود که برنامه‌های درسی جغرافیا فاقد تحرک کافی و لازم برای بکارگیری آموخته‌های آن توسط دانش آموزان است و اساساً تأکید بیش از حد به بُعد دانش در نردبان یادگیری سبب خستگی و انزجار فراگیران، علیرغم میل قلبی نسبت به این درس است. طرح تیمز یکی از این تحقیقات است اگرچه مستقیماً آموزش جغرافیا را مورد بررسی قرار نداده است اما نتایج بدست آمده به حدی روشن است که می‌توان آن را به آموخته‌های فراگیران این علم نیز تسری بخشید. شورای برنامه ریزی گروه جغرافیا با هدف تربیت شهروندان آگاه برای آینده، فعالیت خود را آغاز نمود.

هدف اساسی در آموزش نوین جغرافیا تربیت شهروندانی است که در آینده علاوه بر رفع مشکلات زندگی خود بتوانند به نحو شایسته‌ای جانشینی نسل کنونی را عهده دار شوند. توجه به سرفصلها و عناوین دروس جدید جغرافیا حاکی از آنست که برنامه ریزان درسی با تغییر رویکرد از روشهای تحقیق و یادگیری سنتی جغرافیا به موضوعات روز و مشکلات محیط پیرامون، فراگیران را برای هدف فوق آماده می‌سازند.

مجموعه‌ای که پیش روی دارید راهنمای برنامه درسی جغرافیا در دوره‌های مختلف تحصیلی است که مصوبه شورای برنامه ریزی

درسی و آموزش جغرافیای دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی می‌باشد و به عنوان یک مرجع و راهنمای عمل مورد استفاده مؤلفین کتب درسی جغرافیا قرار می‌گیرد. و هر یک از پایه‌های تحصیلی در هر دوره تحصیلی، راهنمای برنامه اختصاصی خود را خواهد داشت که از دل این راهنمای کلی استخراج می‌شوند. امیداست صاحب نظران، متخصصان، دبیران و کلیه علاقه‌مندان به دانش جغرافیا، این شورا را از نظرات، پیشنهادها و راهنماییهای خود بی‌نصیب ن سازند و با انتقادات سازنده خود راه‌گشای مشکلات موجود باشند و سهم خویش را در اعتلای هرچه بیشتر این دانش زنده و کاربردی ادا نمایند. دیگر بخشهای این راهنمای برنامه درسی جغرافیا را در شماره‌های آینده مجله رشد آموزش جغرافیا به اطلاع علاقه‌مندان خواهیم رسانید.

مقدمه:

جغرافیا علمی است که در صدد تشریح ویژگیهای مکان‌ها و توزیع انسان‌ها، عوارض و رویدادها همانگونه که بر سطح زمین رخ می‌دهند و گسترش می‌یابند، می‌باشد. جغرافیا به مطالعه کنشهای متقابل انسان - محیط در بستر مکان‌های ویژه و موقعیت‌های مکانی می‌پردازد.

امروزه آموزش جغرافیا به عنوان یک موضوع اصلی و محوری که باید در برنامه‌های تحصیلی مدارس در دوره‌های مختلف گنجانده شود، مورد تأکید قرار گرفته است و جغرافیا به عنوان وسیله‌ای نیرومند هم برای ترفیع و ترویج آموزش‌های فردی و هم آموزش‌های بین‌المللی، محیطی و توسعه مطرح می‌باشد.

موضوعات و مشکلات عمده‌ای که دنیای امروز با آن مواجه است، بُعد جغرافیایی قوی دارد. آموزش جغرافیا در درک و فهم مسائل و مشکلات محیطی و ارائه راه‌حل‌ها و برنامه‌ریزی‌های مربوط به توسعه، نقش بسزایی دارد. آموزش جغرافیا می‌تواند دانش‌آموزان را به درک فرایندها و ساختارهای مربوط به توسعه قادر سازد. درک محیط پیرامون، آگاهی از شیوه‌های متفاوت زندگی، شناخت نظام‌های اصلی اجتماعی-اقتصادی و موقعیت‌های مکانی و مکان‌ها به عنوان بستر این نظام‌ها، تأثیر شرایط طبیعی بر فعالیت‌های انسانی و تغییر محیط‌ها بر مبنای تکنیک‌ها، ارزشهای فرهنگی و نظام‌های اقتصادی-اجتماعی، دستیابی به طیف وسیعی از مهارت‌های جغرافیایی و به‌کارگیری آنها در زندگی خصوصی، حرفه‌ای و عمومی و سرانجام علاقه‌مندی و احساس مسئولیت نسبت به محیط و بوم‌انسانی در مقیاس‌های مختلف از طریق آموزش جغرافیایی حاصل می‌گردد. بر این مبنا ملاحظه می‌شود که برنامه درسی جغرافیا و شیوه آموزش آن در کشور ما نیاز به تحولی بنیادین دارد و آنچه این تحول اساسی را ضروری نموده است، کمبودها و مشکلاتی است که در آموزش فعلی این درس وجود دارد.

شورای برنامه‌ریزی گروه جغرافیا، نخست فهرستی از مشکلات و نقایص کنونی آموزش جغرافیا در مدارس و همچنین نیازها و انتظارات

دانش‌آموزان، معلمان، اولیا و مسئولین تهیه نمود. این فهرست از منابعی که در زیر آمده است استخراج شده است و در واقع پس از بررسی‌ها، گفتگوها و جلسات متعدد طی سالها، ضرورت تحول بنیادی و همه‌جانبه در آموزش جغرافیا و در نتیجه لزوم برنامه‌ریزی نوین و متناسب برای آن را با توجه به پیشرفت‌ها و دگرگونی‌های آموزش این علم در سایر نقاط جهان، روشن و آشکار نموده است:

۱- مکاتبات و مراجعات دبیران جغرافیا و گفتگو با کارشناسان جغرافیای دفتر برنامه‌ریزی و تألیف.

۲- اولین سمینار بررسی مسائل آموزش جغرافیا در ایران، ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۷۲، دانشگاه تربیت معلم، گروه جغرافیا.

۳- کارگاه برنامه‌ریزی درسی و آموزش جغرافیا، ۱۲-۵ اسفندماه ۱۳۷۴، تهران، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.

۴- منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا (IGU) کمیسیون آموزش جغرافیای اتحادیه بین‌المللی جغرافیا، ۱۹۹۲.

۵- گزارش جلسات سرگروه‌های آموزشی جغرافیا در سراسر کشور.

۶- گزارش سفر و بازدیدهای کارشناسان گروه جغرافیا به مراکز آموزش جغرافیای سراسر کشور و برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت.

۷- مجموعه مقالات مندرج در مجله رشد آموزش جغرافیا.

۸- مجموعه اسناد و تحقیقات موجود در کتابخانه دفتر برنامه‌ریزی و تألیف پیرامون بررسی و مطالعه تطبیقی برنامه آموزش جغرافیا در ایران و سایر کشورها و اسناد به کتاب‌ها و مجلات علمی منتشره در این زمینه.

اهم مشکلات و نقایص برنامه درسی جغرافیا در وضعیت کنونی:

۱- آموزش جغرافیا در ایران بر اساس یک برنامه‌ریزی درسی

صحیح و اصولی و مدون و استاندارد طراحی نشده است.

۲- برنامه درسی فعلی جغرافیا فاقد انگیزش می باشد که پیش شرط اصلی تحقیق و کاوشگری و ارائه راه حل و یادگیری است و دانش آموزان را برای توجه به محیط پیرامون خود بر نمی انگیزاند.

۳- دانش آموزان به درس جغرافیا علاقه ندارند. (بر طبق تحقیق انجام شده، نتایج حاصل از اظهارنظر ۹۰۰ دانش آموز در مورد این سوال صریح که آیا به درس جغرافیا علاقه دارید فقط ۲۰ درصد دانش آموزان در بین همه درس ها، درس جغرافیا را دوست دارند و ۸۵ درصد از دانش آموزانی که جواب مثبت داده اند علت این امر را علاقه به معلم جغرافیا اظهار نموده اند) $I = 0,72$ ضریب همبستگی بین علاقه به درس جغرافیا و علاقه به معلم جغرافیا).

۴- برنامه درسی جغرافیا متکی بر حیطه دانش بوده و به خاطر سپردن حجم زیاد اطلاعات برای دانش آموزان فشار روانی و سرخوردگی ایجاد می کند.

۵- در برنامه درسی جغرافیا پرورش انواع مهارت ها شامل مهارت های اجتماعی، تفکر، تصمیم گیری، حل مسأله، تفسیر داده ها، ترسیم نقشه و نمودارها و کاربرد آنها به اندازه کافی و لازم مورد توجه قرار نگرفته است.

۶- در برنامه درسی جغرافیا، همه چیز بر محور کتاب قرار گرفته است و فیلم و اسلاید و استفاده از وسایل دیگر کمک آموزشی، بازدید علمی و سایر ارکان برنامه درسی بسیار کم رنگ بای رنگ شده اند.

۷- برنامه درسی جغرافیا دانش آموزان را به کاوشگری و تحقیق هدایت نمی کند.

۸- سبک نگارش کتاب های درسی متناسب با سن دانش آموزان در پایه های مختلف نیست.

۹- شیوه ارائه مطالب و محتوی در کتاب ها بر انگیزاننده نیست.

۱۰- عکس ها و نقشه های کتاب ها از کیفیت خوبی برخوردار نبوده و گاه به دلیل نادرست بودن، مشکل آفرین شده است.

۱۱- اهداف کلی، جزئی و رفتاری هر درس زیاد، پراکنده و

نامرتب بوده و این اهداف به صورت مدون در نیامده است.

۱۲- حجم کتاب های جغرافیا متناسب با ساعات درسی نیست.

۱۴- برای کتاب های درسی جغرافیا، کتاب معلم و روش تدریس نوشته نشده است.

۴- سیستم ارزش یابی از این درس دچار خلل و ناپسامانی است. در ارزش یابی عمدتاً حیطه دانش و اطلاعات مدنظر قرار گرفته است و برگزاری امتحانات هماهنگ در سطح منطقه و استان و طرح سؤالات غلط به بی علاقه گی و بی ارزش شدن درس جغرافیا به عنوان یک موضوع صرفاً حفظ کردنی دامن زده است.

۱۵- ارزش یابی از نقشه با توجه به نمره زیادی که برای آن در نظر گرفته شده صحیح و اصولی نیست. ترسیم نقشه، نقشه خوانی، کاربرد نقشه و سایر مهارت های مربوط به آن نادیده انگاشته شده و توجه تنها معطوف به حفظ نقشه و مکان های روی آن می باشد که خود این امر به مشکل و معضل در برنامه درسی فعلی جغرافیا مبدل شده است.

۱۶- در آموزش فعلی جغرافیا، فعالیت هایی که در پایان هر درس باید برای دانش آموزان در نظر گرفته شود بسیار ناچیز و نامطلوب است.

۱۷- در آموزش فعلی جغرافیا، معلم فقط به انتقال اطلاعات می پردازد و برای افزودن سواد اجتماعی و جغرافیایی تلاشی نمی شود.

۱۸- در برنامه درسی کنونی، معلم قدرت هیچ گونه تغییر و تحول، نوآوری و انتخاب را در برنامه درسی ندارد و برنامه آموزش جغرافیا فاقد هرگونه انعطاف مورد لزوم می باشد.

۱۹- در تألیف کتب درسی از معلمان جغرافیا و برنامه ریزان درسی کمک گرفته نشده است و مؤلفین کتاب ها هر چند از معلومات بالایی برخوردار بوده اند اما از روش های فعال تدریس، و راههای استفاده از وسایل کمک آموزشی، نیازهای دانش آموزان در سنین مختلف و... بی اطلاع بوده اند.

۲۰- با توجه به نقایص فعلی آموزش جغرافیا و به تبع آن دوره های ضمن خدمت این رشته نیز از کیفیت مطلوب و مفید برخوردار نیست .
۲۱- به دلیل شیوه های ناقص و غلطی که تاکنون در آموزش این درس حاکم بوده است ، مسئولین مدارس استنباط صحیحی از درس جغرافیا و همکاری لازم در جهت تهیه وسایل کمک آموزشی ، اختصاص اتاقی به جغرافیا ، بازدید علمی و ... ندارند .

مشکلات آموزش جغرافیای فعلی از بُعد دانش جغرافیا و سازماندهی محتوی :

۱- درانتخاب محتوای درسی رویکردهای مختلف مورد بحث و بررسی قرار نگرفته است و تنها رویکرد مناطق جغرافیا حاکم است . از جمله رویکرد موضوع محور با توجه به موضوعات مهمی که هم اکنون در زندگی بشر وجود دارد به کلی نادیده گرفته شده است .
۲- مطالب به صورت توصیفی و با نگرش سنتی ارائه شده است . در توصیف مناطق ، روند زمانی و تغییر و تحول نواحی جغرافیایی و پدیده ها که موضوع مهمی است (Space in Time) مدنظر قرار نگرفته است در حالی که تنها با توجه به روند تحول می توان آینده نگری نمود و یا دورنمای آینده را ترسیم و مشخص کرد .

۳- انتخاب مناطق جغرافیایی ، بدون برنامه ریزی و بررسی اصولی بوده است . در نتیجه تمرکزگرایی بر روی کشور ایران وجود دارد . مطالب تنوع ندارد و در مطالعه نواحی جغرافیایی طیف مقیاس ها و ارتباط آنها از محلی تا بین المللی نادیده گرفته شده است .
۴- در محتوای کتاب به هیچ یک از تئوری های جغرافیایی در جهت کاربرد در مسائل تجربی و مطالعات موردی حتی اشاره ای هم نشده است .

۵- بین مطالب جغرافیای انسانی و طبیعی تعادلی وجود ندارد و نقش انسان در تغییر محیط بسیار کم رنگ نشان داده شده و اطلاعات آماری قدیمی و آمارها به روز نشده اند . موضوعات مهمی چون محیط زیست ، منابع ، انرژی ، توسعه پایدار ، حرکات جمعیت و مخاطرات محیطی یا به اندازه مورد لزوم مطرح نشده و یا اصلاً اشاره ای به آنها نشده است .

۶- به بسیاری از شاخه های گوناگون و مهم جغرافیای جمعیت ، جغرافیای شهری ، جغرافیای روستایی و ... توجه نشده است .
۷- در مورد کشور ایران مطالب ارائه شده در مقاطع مختلف عمدتاً تکراری است و فقط حجم و گستره اطلاعات زیادتر شده است . بنابراین ضروریست ابتدا انتظارات برنامه ریزان درسی جغرافیا از دانش آموزان مشخص شود و سپس به تحلیل اهداف کل آموزش و پرورش بپردازیم تا بتوانیم اهداف کلی جغرافیا را از آن استخراج نماییم .

نیازها و انتظارات برنامه ریزان درسی جغرافیا از دانش آموزان

الف - حیطه شناختی
- دانش آموزان :

- ۱- از مکان ها ، موقعیت های مکانی ، کشورها و نواحی یک برداشت صحیح و واقع بینانه داشته باشند .
- ۲- تفاوت های طبیعی و انسانی و مشابهت های مکان های مختلف را درک کنند .
- ۳- روابط انسان و محیط و تأثیرات متقابل این دو بر یکدیگر را دریابند .
- ۴- فرآیندهای طبیعی حاکم بر محیط ، منابع طبیعی و چگونگی حفظ توسعه و بهره برداری صحیح و عاقلانه از آنها را بشناسند .
- ۵- به سواد جغرافیایی و فهم صحیح ارتباط بین عناصر و پدیده های جغرافیایی و دریافت صحیح از کره زمین دست یابند .
- ۶- اطلاعات کافی و لازم را درباره اوضاع طبیعی ، اقتصادی و انسانی کشورهای جهان کسب نمایند .
- ۷- به شناخت کافی از مسائل و مشکلات کشورهای در حال توسعه ، استعمار و استعمار نو و عملکرد ساختارهای قدرت دست یابند .
- ۸- از نیازهای کنونی و مسائل مهم روز چون توسعه شهرنشینی ، خالی از سکنه شدن روستاها ، فقر ، افزایش سریع جمعیت ، منابع انرژی ، تأمین غذا ، مکان گزینی ، فعالیت ها و تأسیسات و تجهیزات ، فشار بر محیط طبیعی و نظایر آن آگاه شوند .

- ۹- با قابلیت ها، امکانات و محدودیت های توسعه در ایران آشنا شوند.
- ۱۰- از روش ها و راه حل ها و چگونگی برخورد با مشکلات و تأمین نیازهای جوامع بشری اطلاعاتی داشته باشند.

ب- حیطه مهارتی - کاربردی

- ۱- مهارت های علمی و عملی در جهت جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات پرورش یابد.
- ۲- به مهارت هایی چون تفکر منطقی، نحوه برقراری ارتباط، کار اشتراکی و تعاون، سواد دیداری و شنیداری (خوب شنیدن و خوب دیدن و مشاهده گر دقیق بودن) سخن گفتن دست یابند.
- ۳- بتوانند در موقعیت های مختلف (محیط های جغرافیایی مختلف) عکس العمل های مناسب نشان دهند.
- ۴- بتوانند از امکانات و منابع موجود در محیط بهره برداری عاقلانه و بهینه نمایند.
- ۵- قادر باشند از توسعه انواع آلودگی ها در محیط زیست خود جلوگیری نمایند.
- ۶- بتوانند راه حل های مناسب برای مشکلات محیطی ارائه دهند.
- ۷- بتوانند نقشه را به خوبی بخوانند و تفسیر کنند و از آن استفاده نمایند.
- ۸- قادر باشند آموخته های خود را به طور مؤثر و مفید در زندگی روزمره به کار بندند.
- ۹- به سواد فنی و مهارت در استفاده از ابزارهای چون قطب نما، شب سنج، کامپیوتر و نظایر آن دست یابند.

ج- حیطه ارزشی - نگرشی

- ۱- به وطن خود علاقه مند باشند و در آنها حس میهن دوستی تقویت شود.
- ۲- روحیه اعتماد به نفس، خوش بینی و امیدواری نسبت به اداره آینده جامعه پیدا کنند.

- ۳- نسبت به مسائل جامعه خود بی تفاوت نباشند و به جستجوی راه حل ها در برابر مشکلات علاقه داشته باشند.
- ۴- روحیه سپاسگزاری نسبت به مواهب الهی و نعمت های خداوندی داشته باشند.
- ۵- نسبت به سایر ملل حس احترام و ارزش گذاری داشته باشند.
- ۶- نسبت به نوع بشر، کشورهای اسلامی و ملل تحت ستم حس مسئولیت و همدلی بیابند.
- ۷- به توانایی انسان در حل مشکلات محیطی و جامعه بشری معتقد شوند.
- ۸- در عین جامعه پذیری، روحیه انتقادی به وجود بیاید.
- ۹- نسبت به منافع نسل های آینده احساس مسئولیت داشته باشند و در نگرش ها و شیوه های زندگی و الگوهای مصرف در جهت کاهش فشار بر محیط طبیعی، کنترل جمعیت و حفظ محیط زیست، تغییر به وجود بیاید.

گزینش مدل و راهبردهای کلی برنامه ریزی درسی جغرافیا
از آنجایی که در مدل های سنتی (خطی یا مرحله ای) ارزشیابی در آنها قرار می گیرد و بازگشتی به اهداف و محتوا وجود ندارد و در نتیجه موجب مشکلات مختلف نظیر اتلاف هزینه، نیرو و غیره می شود، لذا در این برنامه سعی بر آن است تا از مدل کنش متقابل یا فرایندی (Kerr) (Processing or Interactive Model) به دلیل انعطاف پذیری بیشتر آن استفاده شود تا بتوان با توجه به پویایی آن سطوح مختلف برنامه ریزی درسی را به یکدیگر مربوط و اصلاحات و تغییرات لازم و مقتضی را در اهداف و سپس محتوا یا برعکس به وجود آورد.

مفاد و مفاهیم آموزش جغرافیا و انتخاب رویکرد:

برنامه های آموزش جغرافیا در سراسر دنیا به طور معمول بر اساس دو روش عمده مطالعات ناحیه ای و مطالعات موضوعی بنا شده است:

۱- مطالعات ناحیه ای (Regional Studies)

از محدوده‌های مختلف نظیر ناحیه محل سکونت دانش آموز (ناحیه طبیعی، سیاسی، اقتصادی)، کشور محل اقامت، قاره محل سکونت و سایر گروه‌بندی‌های ناحیه‌ای انتخاب می‌شود. چگونگی انتخاب نواحی با توجه به نوع محتوا و اصول مربوط به انتخاب نواحی در جلسات مربوط به برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی محتوا برای هر پایه تحصیلی، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲- مطالعات موضوعی (Thematic Studies)

هر چند مطالعات موضوعی باید یک اساس ناحیه‌ای داشته باشند، اما برنامه‌های درسی مطالعات موضوعی در جغرافیا می‌توانند به صورت رویکردهای نظام‌یافته (سیستماتیک)، رویکردهای موضوع یا مسئله محور و رویکردهای مربوط نظام‌ها طبقه‌بندی شوند:

الف- رویکردهای نظام‌یافته (Systematic) به جغرافیای طبیعی و انسانی مربوط می‌شوند. جغرافیای طبیعی می‌تواند شامل جغرافیای اقلیمی، جغرافیای زیستی، ژئومورفولوژی و... و جغرافیای انسانی شامل جغرافیای جمعیت، جغرافیای اقتصادی، جغرافیای شهری، جغرافیای روستایی و... باشد.

ب- رویکردهای موضوع محور (Issues Based) به مطالعه مسائل و موضوعات جاری از نقطه نظر جغرافیایی می‌پردازد. این مسائل می‌توانند در مقیاس‌های محلی، ناحیه‌ای، ملی یا جهانی باشند. مانند حرکات جمعیت، گرسنگی در جهان، مدیریت انرژی، توسعه پایدار، مخاطرات و بلایای طبیعی و...

ج- رویکردهای مربوط به نظام‌ها (Systems) به آموزش نظام‌های طبیعی، نظام‌های انسانی و اکوسیستم‌ها می‌پردازد. نظام طبیعی مانند نظام‌های خاک، نظام‌های آب و هوایی، نظام‌های زیستی و نظام‌های هیدرولوژیکی و... و نظام‌های انسانی نظیر نظام‌های کشاورزی، نظام‌های صنعت و خدمات، نظام‌های حمل و نقل و تجارت، نظام‌های سکونتگاه و...

بنابر تصمیم شورای برنامه‌ریزی آموزش جغرافیا، در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی می‌توان از یک یا چند رویکرد یا ترکیبی از آنها استفاده نمود.

در دوره دبیرستان ضمن استفاده از انواع رویکردها، رویکرد غالب در سال اول دبیرستان (جغرافیای عمومی و مشترک کلیه رشته‌ها) رویکرد موضوع محور و در سال دوم دبیرستان رویکردهای سیستماتیک و سیستم‌ها و در سال سوم مطالعات ناحیه‌ای خواهد بود.

ارزشیابی

ارزشیابی از این برنامه، در دو مرحله صورت خواهد گرفت: مرحله اول پس از تدوین برنامه توسط کارشناسان و متخصصین برنامه‌ریزی درسی انجام و اصلاحات لازم در برنامه صورت خواهد گرفت. مرحله دوم ارزشیابی، در حین اجرای برنامه خواهد بود که زیر نظر واحد ارزشیابی با گرفتن بازخوردها و ایجاد تمییزات مورد لزوم در سطوح مختلف برنامه صورت خواهد پذیرفت.

ادامه دارد

زیرنویس:

۱- منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا (IGU)، کمیسیون آموزش جغرافیای اتحادیه بین‌المللی آموزش جغرافیا، ۱۹۹۲.

